

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18607/F4-1864.jpg>

Matti Joonaanpoika Vainikka (1900-1960) muistelee

Edellä jo mainitsin kauppias Markusta, joka oli Savitaipaleen ensimmäinen kauppias ja jonka pääkauppa oli hiijenmäen ja pitkän mäen notkossa, nykyisen Kontion kaupan vastapäätä. Hänellä oli eri pitäjissä haarakauppoja, isäni [Joonas Antinpoika] ja setäni [Aatu Antinpoika] olivat hänellä puotipoikina.¹

1917 keväällä ajoivat venäläiset kuorma-autot ollessamme kirkossa [rippikoulu]tunnilla että kirkko täräsi, niillä oli umpikumit ja hyvin suuriääninen moottori, ne olivat ensimmäisiä autoja joita näin.

Syksyllä 1917 alkoi olla hyvin paljon kauppapuoteihin ym öiseen aikaan murtoja ja tavaroiden varkauksia. Näitä lienee suorittanut yksityiset. Vuoden taittuessa aseisiin järjestäytyneet yksiköt ilmaisivat sen käymistilan mikä kansamme ruumiissa jäyti. Silloin oltiin tultu sisällissodan kynnykselle, sitä en silloin kyllin ymmärtänyt, se oli vain

---

¹ (Kauppias Markun tytär?) Anna Markku (1846-1879) oli Matti Vainikan isoäiti.

jännittävää ja kuka ties jos ei kohtalo varjellut vaikka olisin joutunut nuorena poikana niihin pyörteisiin.

Isäni oli rauhaa rakastava, pienviljelijä, 15 hehtaarin suuruisen ja saman verran metsämaata omaavan talon isäntä. Mutta nähtävästi [iso?]enolla ja Aatu-sedällä oli porvarillinen katsomus, kuuluen kokoomuspuolueeseen, silloinhan ei ollutkaan paljon puoluevalintaa. Hänellä oli ystävälliset ajatukset myös Venäjän keisareista sanoen "sieltähän me olemme leivän ja tupakan saaneet" tarkoittaen kansaamme.

Ja kun punaset tulivat Savitaipaleelle, hän oli kotona. Siitä huolimatta vaikka tiesi heidän tulostaan. Äidin² veli Taavetti-eno toi meille edellisenä iltana tiedon. Niitä tuli Savitaipaleelle Valkealan ja Taavetin teitä, jälkimmäistä tulleilla tykkejä mukana. Se pieni valkokaarti, joka oli Savitaipaleella, pötki pakoon Suomenniemelle. Ne tulivat helmikuun loppupuolella.

Hän oli järjestänyt minun viemään hevonen pois, joten kotona oli kolmas talvi sälkö, mutta kun ne 200 miestä, jotka tulivat Valkealan tietä Sarkalahdesta Luumäeltä olivat liittyneet Savitaipaleen kirkolla Taavetista tulleisiin, isäni tuli hakemaan minua kotiin. Siinä oli sattunut niinä kahtena päivänä mm että niiltä paikoilta, jossa olin Niemelän maissa, lähtivät Antti-setäni poika Matti³ ja toisia poikia katsomaan mitä Vainikalle kuuluu. Antti-setäni⁴ oli ainoa 7 veljeksestä⁵, joka oli punakaartissa lotunan päällikkönä, mutta oli käyttäytynyt ritarillisesti ja sai todisteet majoituspaikastaan, että oli pelastanut torpan viljat omien miestensä käsistä. Matti-setäni⁶ takasi hänet Riihimäen vankilasta pois. Nämä pojat olivat tulleet Vainikan pellon reunaan valkea pipo päässä ja ne [punaset] huomasivat luullen valkokaartilaisiksi, mutta eivät huomanneet tietä riihen

---

² Maria Näkki (1868-1951)

³ Matti Antinpoika Vainikka (1905-1959)

⁴ Antti Antinpoika Vainikka (1883-1950)

⁵ Antti Joonaksenpoika Vainikan (1843-1914) pojat

⁶ Matti Antinpoika Vainikka (1881-1932)

nurkalta, vaan poistuivat jalkaisin paksuun hankeen kilometrin taipaleelle ja kun he pääsivät Vainikanlahden rantaan, pojat pötkivät toiselle rannalle 2 ruotsin virstan päässä. [Punaset] tulivat takasin likomärkinä. Isäni tiedusteli, että tapasitteko? "Ne menivät kuin hirvet", johon isäni oli lisännyt miksi ette ampuneet. Tietäen sen olleen turhan.

<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6182008>

Useita kiloja isäni laihtui niinä kahtena päivänä siitä huolesta, joka hänellä oli minusta ja yleensä tilanteesta. Mutta sittenkin hän ajatteli, että mennee kauan aikaa ennenkuin ne lähtevät, että tulisi aika pitkäksi olla kotoa pois. Ja tuli hakemaan minua, emme tulleet kuitenkaan sinä iltana kotiin vaan yövyttiin Hongiston setällä ja se oli hyvä, ne olivat tulleet meille takasin. Olisi ehkä ollut yöllä vaikeata lähestyä latatuin aseina seisovaa vartijata riihemme nurkalla. Kauan ei kestänyt, kun isäni tuli kylältä kotiin, pyytäen **minun** olevan riihen nurkalla vartiossa tuoden hänelle heti tieto, jos punasia tulisi. Hän oli saanut tietää joutuneensa mustalle listalle, ja kaikki ne jotka tavattiin, tapettiin siinä listalla olleet. Eikä syyttä hän haettanut

minua. Mikko Myyrä, joka oli syyttäjänä, ei etsinyt vain isää vaan miehiä, lukien minut mukaan.

9 viikkoa olimme Suomenniemellä Pajulahden kylässä Karjun talossa pakolaisena. Minä olin valkoisten hevostmiehenä ja isäni hankki elintarpeita valkokaartille. Pääsiäisen aikaan olimme Mäntyharjun Halmenniemellä. Pitkäperjantai teimme Valtolan kylään tiedustelulenkin. Edellisenä päivänä oli ollut pieni taistelu Väliniemessä ja Korpijärven jäällä, johon kaatui joitakin punaisia. Olin vedättämässä haavoittuneita. Isäni tuli Halmeniemielle luokseni ja oli joutua tapetuksi matkalla, kun oli ollut oppaana eräällä hevostmiehellä, jolla oli kivääri, ja monia metsäteitä ollen he olivat ajaneet harhaan. Silloin oli kaveri ladannut aseensa ja ojentanut kohden sanoen häntä petturiksi, jotenkin hän siitä selvisi, kuten kaksi aikaisempaa tapausta punaisten käsistä.

Niemelän veljekset ollen Mikko ja Eljas Myyrän mustalla listalla tapettiin ankarasti räkäten, neljäsenkymmentä pistimen reikää ollen reisilihaksissa, kunnes oli ammuttu. Tämä johtui yksityisestä kaunasta. Eljas Myyrä oli riidellyt näiden 3 veljesten nyt poissa olleen Eljaksen kanssa ropsipinon mittauksesta. Niemelän veljekset teettivät **laveranssitukkia**⁷ ja ropsia muutamana vuotena ennen 18ta. Isääni [Joonasta] kuulema syytettiin aseitten kuljetuksesta valkoisille. Asiassa ei ollut perää. Yleensä isäni oli rauhan mies, mutta vaikka olisi erehtynyt kuljettamaan vaikka aseita jos olisi kohdalle sattunut, mutta sitä ei sattunut. Se oli nähtävästi naapureitten harhaluulo, kun sanoivat sen asekuorman olleen meidän liiterissä, nähtävästi sama myllykuorma, jonka punaset korjasivat tultuaan Vainikalle.

Siinä talvi meni (...)

---

⁷ Leveranssi : puutavaran hankintakauppa (Muolaa) <http://www.luovutettukarjala.fi/murre/murre.htm>

Kaikki viittasi siihen, että jotakin oli tulossa. Lapiroimme marjanpäiväpyhinä Suomenniemen kirkonkylän kujia auki kinoksista, ja kuului arveluja, että kuljetettaisiin piakkoin haavoittuneita Mikkelin sairaalaan, oli lähestymässä viimeinen suuri yhteenotto. Katselin tykistö patteria harjoitustouhuissaan ja majoituspaikassaan Suomenniemen kirkolla. Komento kävi ruotsiksi ja vähän myöhemmin tämä sama haupitsikanuunat⁸ olivat ehkä ratkaisevana apuna kotipitäjäni Savitaipaleen loppuratkaisuun.

Isäni oli ostanut kaksi hevosta yhden entisen lisäksi, joten meillä oli 3 hevosta. Kahdelle hankimme rattaat ja yksi oli tiedusteluratsuna, kun lähdettiin Suomenniemeltä tulemaan kohti savuavaa Savitaipaletta. Ammunta oli ollut kovaa, ja tulipalot roihusivat naapuripitäjään asti.

Toimme Suomenniemeltä Kiesilän kylästä valkokaartilaisia Savitaipaleen kirkolle ja siitä edelleen Nijon kautta Näkille. Päivämäärä oli nähtävästi 25.4 ja 26 päivän vastainen yö. Lienee ollut aamuyö jo pikkutunneilla, kun pääsimme kotiin Vainikalle. Savitaipaleen kirkolla paloivat pappilan, kirkon, apteekin ym rauniot ja Pitkänmäen rinteessä oli kaksi vaimennettua tykkiä ja suuret koivut olivat tienvierissä katkeilleet kuin tulitikut. Kirkonkylän Lavikantien ja Mustalammen suunta oli kauttaaltaan metsäluotien paljoudesta kaatunut kaskeksi. Taavetintien suunnan pitivät paluuta eli vihollisen perääntymistä varten avoimena

Seuraavana päivänä tuli myöskin valkokaartilaisia Vainikan taloihin ja toivat Luumäen puolelta Hautahosta kotkalaisen ennen Hautahosta kotoisin olevan Joonas Hautahon pojan ja meidän entisen rengin Ivari Niinimäen pitätettynä Aatami Valkosen ja Lämpösen Juhanan tyttären murhasta ja torpan poltosta. Ivari oli erittäin levoton, mutta kotkalainen kuin itse viattomuus, ja kuulin valkokaartilaisten

---

⁸ haupitsi sot. tykki jonka putken pituus on 12–20 kertaa putken kaliiperi.

sanovan, ettei Kotkan mies ole syyllinen, mutta miten lienee tuon toisen. Tuskin oli tuntia kulunut, kun juuri kotkalaisen veivät ammuttavaksi. Syyllisiä kuulustelivat meidän kamarissa ja käyttivät välillä käymälässä, juuri kotkalaista. Pihalla kuulin valkokaartilaisen sanovan pilkkasanoja syytetyille ja melkein pian sen jälkeen lähti teloitusr ryhmä Hautahon Toivo edellä, ja kun he pääsivät Viijanmäestä alas ja kääntyivät Lähekorven tielle venäläis..oon, silloin kuului laukauksia. Hautahon Toivo oli tunnustanut ja sanonut kaksi muuta tulevan hänen perässään.

En kuullut minkäänlaista painostusta, kuten väkivaltaa eli kovaa puhetta kuulustelujen yhteydessä, sillä liikuin vapaasti porstuvassa ja ulkona pirtistä käsin. Kaikkialla oli valkokaartilaisia, myöhemmin Suojeluskuntalaisiksi kutsuttuja. Seuraavana päivänä lähtivät joukot vieden Ivari Niinimäen mukanaan, mutta Tuohikodissa tuli taistelut, siellä oli vielä punasia, ja Ivari pääsi karkuun. Kyllä hän kävi kuuluisteluissa Savitaipaleen kirkolla joitakin kertoja kesällä -18, mutta vapauttivat lopulta.

Kevät oli kaunis ja kylvöaika parhaillaan, kun päästiin kotiin. Meillä nähtävästi oltiin totuttu vuosisatojen aikana, jolloin majatalo oli Vainikalla, palvelemaan kanssaihmissiä. Äitini leipoi useita uunillisia rieskaa päivässä, kun valkokaartilaiset olivat majoitettuna. Mutta jatkuvasti he antoivat mitä käsistänsä irti saivat, kun ruokatarpeitten kyselijäin jatkuva virta suuntautui Lappeenrannasta päin. Enkä koskaan kuullut valituksia vanhempieni taholta, yhtä hyvin he antoivat rahattomille ilmaiseksi, kun kohtuutta maksua vastaan, jolla oli rahalla ostaa. Isäni ei jäänyt neuvottomaksi, jos hinkalomme alhoivat, toki niiden tyhjetessä. ---

Antti-setä, joka oli ollut punakaartissa, tuli kevätkesällä meille suuren perheensä kanssa, 9 lasta ja kaksi aikuista, 11 henkinen perhe. Kertaakaan en kuullut isäni sanovan moitteen sanaa setälle. Matti-setä, joka hommasi Antti-sedän Riihimäen vankilasta, hankki hänelle

